

ДРЕВЕН КИТАЙ

Историята на робовладелски Древен Китай обхваща четири епохи/периода/, които по имената на управляващите са:

ШАНГ – между 18 - 11 в. пр.н.е;

ЧЖОУ – между 11 – 3 в. пр. н. е.;

ЦИН – между 221 - 207 г пр.н.е.;

ХАН – 207 г. пр.н.е. до 3 век от новата ера

Китайската цивилизация произлиза от различни градове държави по поречието на Жълтата река (китайски: 黃河; пинин: Huáng Hé) през епохата на Неолита, а писмената **история на Китай** (за изображение на териториите, заемани от различни династии, както и модерни типове държава виж тук) започва с династия Шан (около 1550 пр.н.е. – около 1046 пр.н.е.).^[1]

Първите повече или по-малко достоверни сведения за далечен Китай започват да стигат до Европа през XIII в. Знаменитото пътешествие на Марко Поло в Китай (1273—1291 г.) донякъде повдига завесата, която отделя средищната империя от погледите дори на просветените европейци от онова време. През XVI—XVII в. в Китай се появяват португалски търговци и мисионери, които проявяват голям интерес към изучаването на Китай, на неговата история и култура. Един от първите трудове, посветени на Китай, е книгата на Мендоза, която излиза в 1585 г. под заглавие „История на великото китайско царство“.

Най-древен район на разселване на китайския народ е областта по средното и долното течение на река Хуанхъ (Жълтата река) и равнината, съседна на Печилийския залив. Умереният климат и плодородната лъсоча почва тук спомагат за ранно развитие на земеделско стопанство. В древните легенди и митове е отразена борбата на населението със страшната река и упоритата му грижа за създаване на земеделско стопанство.

НАЙ-ДРЕВНОТО НАСЕЛЕНИЕ

Обширните степи, плата и планински области, съседни на плодородните речни долини, още от дълбока древност са населени с многобройни племена на номади-скотовъдци. Китайските земеделци от плодородните равнини са принудени непрекъснато да отблъскват грабителските набези на тези войнствени степни номади и планински племена, което до голяма степен забавя развитието на древнокитайската държавна система и култура. А през епохата на образуване на най-древните държави китайците на свой ред постепенно колонизират областите, населени с културно изостанали номади. Но природните условия в тези области и ниското културно равнище на местното население са причина за продължително запазване по тези места на номадски скотовъден бит. За широкото разпространение на скотовъдството говорят редица китайски йероглифи. Йероглифичният знак „овен“ (ян) служи за

означаване на понятията „сполука“, „щастие“. Съчетание от йероглифите „овца“ и „княз“ означава думата „стадо“. Йероглифичният знак „елен“ (лу) се използва за означаване на понятията „успех“, „щастие“. Етничният състав на Китай е извънредно сложен. Разбира се, и в древността това население не е било еднородно. В източниците се споменават многобройни народи, с които древните китайци постоянно са се сблъсквали, воювали са и отдавна са водили търговия. На север и северозапад китайците влизат в досег с тунгусите, манджурците и монголците, на югозапад — с тибетски племена, чиито прадеди, племената ман, се споменават в древнокитайски източници, на юг — с племена от Бирма и Индокитай.

РЕЗУЛТАТИ ОТ РАЗКОПКИТЕ

Археологическите проучвания в Китай, започнати едва през XX в., дават интересни резултати и позволяват да се установи, че Северен Китай е населен от най-дълбока древност, от древнокаменния век като материалната култура на населението се развива непрекъснато чак до епохата на образуване на най-древните държави. Разкопките, правени през 1928—1937 г. на 60 км от Пекин, разкриват остатъци от заселище и кости на първобитен човек, наречен „пекински синантроп“

Други разкопки показват, че долината на Хуанхъ между Шънси и Шанси е населена още през епохата на палеолита. В Централна Монголия, в Ордос и на други места в Северен Китай са намерени открити и пещерни заселища от горния палеолит с останки от хора, с каменни оръжия и предмети от кост и мидени черупки.

Заселища от периода на неолита археолозите откриват в различни райони на Китай. В по-ранните от тях срещат костени оръдия с вложки и дребни каменни оръдия. За по-късните са характерни по-големи оръдия, например брадви, върхове на стрели и на копия. Същевременно възниква техниката на оглаждане на камък. Във всички заселища са открити следи от най-древно земеделие, което се появява след лова и риболова. Неолитичната култура от това време се характеризира с използване на хромели, оръдия от огладен камък (ножове и брадви), лъкове и стрели и с опитомяване на най-древните домашни животни — кучето и свинята. Хората вече умеят да плетат кошници, да изработват тъкани и да шият дрехи с костени игли. Появяват се своеобразни глинени съдове.

Много материал за проучване на материалната култура от онова време дават разкопките в Яншао (Хънан), където е открито неолитично селище. Тук са намерени каменни брадви, тесли, ножчета и върхове на стрели, брадви от еленови рога, каменни и глинени пръстени на вретено, костени шила, каменни хромели, ями за запазване на зърното и богата и разнообразна керамика, сред която и своеобразни трикраки съдове, а така също и покрита с разноцветни шарки полихромна керамика. Жителите на това неолитично селище вече познават оризовата култура и водят разменна търговия със съседните племена. Освен това в най-късните неолитични селища са открити кости на многобройни домашни животни — бикове, коне, овце, кучета и свине. Във връзка с по-нататъшното развитие на

занаятите се появяват бяла каолинова керамика и най-древни изделия от мед. Някои от тези селища образуват големи градища, обградени с мощни стени, запазени на височина до 5 м. Многобройните селища от това време, открити в басейна на Хуанхъ, говорят за значителна гъстота на населението в този район.

ДЪРЖАВАТА ШАН-ИН

Най-древният период в китайската история, който може да се изучава на базата на документи и археологически материали, е периодът Шан-Ин. Според традиционната китайска хронология това е епохата от XVIII—XII в. пр. н. е. Историческата традиция запазва сказанието за това, как около 1400 г. пр. н. е. вождът Пан Гън довежда племето си в Анян и край река Хуанхъ изгражда „големия град Шан“, дал наименования както на цялата държава, така и на династията. Чжъуските племена, живеещи в басейна на река Вей, които в XII в. пр. н. е. завоюват държавата Шан, дават на тази държава друго наименование — „Ин“.

По-рано епохата на Шан-Ин се е изучавала само въз основа на по-късни предания. А сега археолозите са открили голямо количество паметници на материалната култура, произведения на изкуството и около 100 хиляди надписа за гадаене върху черупки от костенурки и кости. Голямо значение имат разкопките на развалините на древен град край село Сяотун в окръг Анян (провинция Хънан). Тук са намерени паметници от периода Шан-Ин, например остатъци от царски дворец, храм, занаятчийски работилници и много жилища, разположени в правилни квартали. Освен това са разкопани 300 гробници, сред които 4 царски. Наред с богатите погребения на аристократи са открити и значително по-скромните гробове на обикновени „чиновници“ и още по-скромните — на бедните. В развалините са запазени много ритуални бронзови предмети, например съдове, а така също мраморни скулптури и надписи за гадаене. В царската съкровищница са намерени към 6 хиляди ценни предмети от злато, бронз, нефрит, черупки на костенурки и седеф. Следователно има всички основания да се предполага, че населението на древния Китай, създало културата от времето на Шан-Ин, е коренно население, живяло тук от дълбока древност и чрез приемственост запазило културните достижения от неолитична епоха на територията на Северен Китай.

Паметниците на материалната култура, произведенията на изкуството, най-древните надписи, точно надписите върху кости за гадаене и върху бронзови съдове, най-древните части от произведенията на класическата литература на древния Китай дават възможност да се опишат, макар и в най-общи черти, стопанският, общественият и държавният строй през епохата Шан-Ин.

КУЛТУРАТА НА ДРЕВЕН КИТАЙ

Китайската култура води началото си от много дълбока древност. Най-древните китайски надписи дават възможност да се проследи процесът на възникване и първоначално развитие на

йероглифната писменост. Запазените литературни източници, в по-голямата си част произведения на така наречената класическа литература на древен Китай, свидетелстват за възникване и развитие на китайска религия и литература, за поява на философия и на древни социалнополитически системи. Този процес можем да наблюдаваме в течение на цяло хилядолетие.

Китайската религия води началото си от фетишизма, а оттам минава през древните форми на култ към природата, култ към прародителите и тотемизъм, тясно свързан с магията. В историческите източници е запазен спомен от времето, когато тотемистичните представи, свързани с обожествяване на природата, са още широко разпространени. Така например в труда на Съма. Циен има легенда, че „Хуанди бил цар на държавата Мечка. Веднъж майка му била в полето и заченала от това, че видяла голяма мълния, която обградила Полярната звезда. Двадесет и четири месеца след това тя родила Хуанди." Може да се предполага, че Хуанди е бил считан за родоначалник на една от тотемните групи на Мечката.

В древен Китай е широко разпространен първичният култ към природата, особено култът към земята и планините. Този древен култ към планините в Китай е свързан е релефа на местността и със стопанския бит на онова време, когато прадедите на китайците са преминавали от планините към реките. В Китай дълго време съществува особена форма на гадаене, свързано със земята (геомантия). Наред с това древните китайци обожествяват слънцето, луната, планините и звездите, реките и дърветата. Особено голямо значение е имал винаги култът към прародителите, тясно свързан с траен патриархален бит и запазен в закостенелите си форми до много късно време. Религиозните вярвания се оформят в Китай още в дълбока древност. В произведения на класическата литература са запазени указания за свещени древни текстове, особено много почитани от вярващите. Най-голямо значение придобиват в Китай религиозно-философските системи, възникнали през VI—V в. преди н. е. и залегнали в основата на по-късните религии. За културния живот на Китай огромно значение има религиозно-философската система на Конфуций, базираща се на древни школи на писари и гадатели.